

magyar Demokrata

ÚJRANYITÁS MÁJUSBAN

ENYHÍTENEK A KORLÁTOZÁSOKON,
DE IGY SEM LESZ KÖNNYŰ

AJTÓK MÖGÖTT

WITTNER MÁRIA: AZ ORSZÁG ÁLDOZATAI
ELLENÉRE HELYTÁLLÁSSAL TŰRI A VÁLSÁGOT

VELÜNK ÉLŐ ROMÁN KÖZÉPKOR

AZ ORTODOX EGYHÁZ LEHETETLENNÉ
TETTE A KORONAVIRUS ELLENI VÉDEKEZÉST

KÖVÉR

LÁSZLÓ:

Tíz évvel ezelőtt
is úrrá tudtunk
lenni a bajokon,
ezúttal is
megteesszük
majd, ami
rajtunk áll

**Bunkerben várják
a csodafegyvert**

A HELYI ORTODOX EGYHÁZ LÉNYEGÉBEN LEHETETLENNÉ TETTE
A KORONAVÍRUS ELLENI VÉDEKEZÉST

Velünk élő román középkor

Keleti szomszédunk legijesztőbb arca mutatkozott meg az idei ortodox húsvét során. Az állam és a román ortodox egyház között valóságos háború bontakozott ki, miután előbbi gyülekezési tilalmat vezetett be a koronavírus elleni harc jegyében. Miért nem működik Romániában az, ami Európában máshol igen, és miként rekedt meg a román állam és az ortodox egyház viszonya a középkorban?

► SZÓVEG SAVFO OMAR

Ahogy a nyugati keresztény egyházak, úgy az ortodoxok is komolyan vették a koronavírusnak a hívekre jelentett kockázatát. A konstantinápolyi ökumenikus patriarchátus, valamint az antiochiai ortodox egyház már a járvány elején elfogadta a korlátozó javaslatokat. Hasonlóképp tett március végén Kirill moszkvai pátriárka is, aki a hatóságokkal való együttműködésre szólította fel a híveket, és felfüggesztette az egyházi eseményeket. De felismerték a veszélyt a szerb, bolgár és grúz ortodox egyházak is. Nem így a román.

Már javában dúlt a járvány, mikor a román pópák Kolozsvár főterén és számos más helyen még mindig ugyanazzal a kanállal áldoztatták a sorban álló híveket. Amikor pedig a kormány korlátozószabályokat vezetett be, egy, az ortodox egyházhoz közel álló törvényszéki bíró gondolt egyet, és blaszfémia vádjával beperelte a belügyminisztériumot, amiért azt sugalmazta, hogy „Krisztus vére betegséget terjeszt!”. Pár nappal rá Teodosie konstancai ortodox érsek gyakorlatilag átkot mondott a kijárási tilalmat épp az ortodox húsvét előtt kihirdető Iohannis elnökre. Egyben történelmi példával igazolta a kijárási tilalom feleslegességét: szerinte a XIX. századi pestisjárvány is azért csendesedett el, mert húsvétkor kivitték az utcákra Szent Demeter ereklyéit.

Mi folyik keleti szomszédunknál? Miért nem képes az állam érvényesíteni az akaratát a metropolitákkal és pópákkal szemben?

A jelenség megértéséhez vissza kell tekintenünk a múltba. Noha a román or-

odox egyház saját eredetét egészen az I. századig, Szent András apostolig vezeti vissza, valójában újkori konstrukcióról van szó.

– A román ortodox egyház története a XVIII. század óta összefonódik a romániség származásának mítoszával, miszerint a mai románok ősei már a római korban felvették a kereszténységet – mondta a Demokratának T. Szabó Csaba, a Szegedi Tudományegyetem tudományos segédmunkatársa, a Nagyszombati Egyetem tanársegéde.

A vallástörténész úgy látja, mindennek ellentmond, hogy a rómaiak Dacia provinciából való 271-es kivonulása és a XI. század közötti időszak egy nagy, nyolc évszázados fekete folt a román történetírásban. Nem véletlenül, hiszen a román ortodoxok eredetileg a konstantinápolyi ortodox egyház részei voltak, és csak 1872-ben váltak ki belőle. Ez gyakorlatilag a román államalapítással esett egybe, és az egyház azóta is összefonódik a világi hatalommal. A nyugati kereszténységben végigmenő szekularizálódás nem zajlott le, és a laicista mozgalmak sem bontakozhattak ki.

Az egyház hatalmát jól mutatja, hogy Románia első államalakulata, a Havasalföldet és Moldvát összefogó egyesült román fejedelemség 1859-es megalakulásaikor az ortodox egyház tulajdonában volt az ország területének negyede. A szekularizációt hirdető, 1863-ban egyházadót bevezetni próbáló Alexandru Ioan Cuza uralkodásának hamar végét vetett a klérus. Noha Erdélyben a Habsburgok által támogatott görögkatolicizmus miatt az ortodoxia az elkövetkező évtizedek-

ben veszített híveket, politikailag továbbra is töretlen hatalommal bírt.

A trianoni békediktátum viszont új helyzetet teremtett, mivel az új állampolgárokkal immár a teljes lakosság 25 százaléka a nyugati keresztény irányzatokhoz tartozott. Erre válaszul az 1925-ös alkotmány „nemzeti egyházként” rögzítette a román ortodox egyházat, amelynek élén immár saját pátriárka állt Miron Cristea személyében.

– A romániai egyház és állam viszonyát jól mutatja, hogy az 1925 és 1939 között regnáló Cristea pátriárka egy ideig miniszterelnöki pozíciót is betöltött. 1914-ben a német gyökerű, eredetileg katolikus I. Ferdinánd királynak pedig ortodox hitben kellett nevelnie gyermekeit – mutat rá a lényegre T. Szabó Csaba.

A vallástörténész szerint az egyház fő hatalmi bázisát már akkor is a dél-romániai archaikus falusi társadalom adta. A román falvakban a pópa az élet központi alakja volt, az urbánus polgári mozgalmak pedig a városok úri passziói maradtak. Nem véletlenül: az 1930-as években a regáti románság 60-70 százaléka írástudatlan volt. Ezzel ellentétben az erdélyi szászoknak és magyaroknak 60-80 százaléka volt írástudó.

Az ortodox egyház politikai irányultságát jól mutatja, hogy az 1927-ben megalakult Legionárius Mozgalom (Vasgárda) soraihoz, amely az ortodoxia ezoterikus hitvilágával keverte a maga román sovénizma tanait, szerzetesek is szép számmal csatlakoztak.

A II. világháború végével kiépülő sztálinista rendszer kárvallottjai elsősorban a görögkatolikus, római katolikus és protes-

Ortodox papok a nagypénteki szertartáson a bukaresti ortodox patriarchális székesegyház előtt

„A sajátos romániai viszonyokat jól jelzi, hogy Ion Marcel Vela belügyminiszter közvetlen felettesét, Iohannis elnököt megkerülve engedélyezte az ortodox híveknek, a hogy a templomok előtt átvehessék a szentelt pászkát, a rendőröket pedig azzal bízta meg, hogy széthordják a híveknek a jeruzsálemi szentelt lángot”

táns egyházak lettek. Noha az ortodoxok befolyása is csökkent, pozíciójukat alapvetően tartani tudták. Ez annak is köszönhető volt, hogy Justinian pátriárka 29 éves regnálása alatt együttműködött az állami titkosrendőrséggel és ebben számos metropolita és pápa is követte. Egyháza társadalmi erejének megtartását az is segítette, hogy az 1960-as és 1970-es évek éhínségei idején a román falusi társadalomnak az ortodox egyház szolgáltatta a nosztalgiaát a soha nem volt boldog aranykor iránt.

Justinian utódja, Teoctist már kevésbé volt talpraesett. Sokan az ő számlájára írták, hogy a Ceaușescu-rezsim az 1977-es földrengés okozta károk ürügyén ortodox templomok sorát rombolta le. A pátriárka megítélését javította viszont, hogy sikerrel vezette ki az egyházat a kommunizmusból: az új, 1991-es alkotmányban államvallásként rögzítették az ortodoxiát, az egyház pedig a többi történelmi felekezethöz nagyobb arányban kapta vissza ingatlanait, majd állami segítséggel indította meg a „hagymakupolás honfoglalást”.

– Szimbolikus jelentőségű, hogy a világ egyik legnagyobb ortodox templomát, a bukaresti Nemzet Megváltása-katedrális nagyrészt állami pénzből építették fel. De jól mutatja az is az ortodox egyház befolyását, hogy a mindenkor elnök esküté-

tétét mindig a pátriárka szentesíti. Különösen szembeutó ez a mostani államfő, az evangélikus hitű Klaus Iohannis esetében. Ilyen a nyugati világban sehol nincs – mondja T. Szabó Csaba.

2007-ben Jászvásár metropolitája, Daniel pátriárka került az egyház élére, aki nemcsak az egyház és politika kapcsolótának, de az európai uniós pénzforrásoknak is kiváló menedzsere lett. Az állam által magukra hagyott, leszakadó falvakban ma a helyi pápa olyan tekintély, akit nemcsak a polgármester, de még a megyetanács elnöke sem kerülhet meg a fontos ügyekben. Mivel pedig az egyháznak képzett gazdasági szakembergárdája és bürokráciája van, sokszor ők játszanak kulcsszerepet a különféle uniós fejlesztési pénzek lehívásában. Ezáltal a társadalom mintegy felét kitevő, vallásos vidéki románság körében ma az egyház a fő autoritás. A román ortodox egyház tehát egy állam felett álló hatalom, amelynek kegyeit nemcsak korábbi szövetségese, a Szociáldemokrata Párt (PSD) de a most kormányzó, elméletileg européer Nemzeti Liberális Párt (PNL) is keresi. A társadalom kettészakadása viszont már megkezdődött.

– Máig emlékezetes a 2015 októberében a bukaresti Colectiv szórakozóhe-

lyen bekövetkezett tragédia. A rockzenei klubban bekövetkezett tűzben 64 fiatal vesztette életét, és miközben egy ország gyászolt, az egyik ortodox metropolita azt nyilatkozta, hogy a fiatalok a sátánt szolgálták, ezért rászolgálták a büntetésükre. A kijelentés a vallásos városi románoknál is kiverte a biztosítékot – mondja T. Szabó Csaba.

Az ortodox egyháznak azóta sincs stratégiája a városi, pláne az értelmiségi románok megszólítására. Üzeneteikkel elsősorban az alacsony iskolázottságú, szegénységben élő vidéki lakosságot célozzák meg. Ez a társadalmi réteg azonban erősen apad. Moldova szegényebb vidékein nem ritkák az olyan falvak, ahol a lakosság közel harmada külföldön dolgozik.

A koronavírus és az ortodox húsvét körüli botrányok ugyancsak nem javítottak az ortodox egyház megítélésén az értelmiség és a városi lakosság körében. Az igazsághoz viszont hozzátartozik, hogy makacsságuk mögött volt logika:

– Az egyház attól tartott, hogy az állam által bevezetett korlátozások miatt megszűnik élő kapcsolata a hívekkel, emiatt pedig gyengül a társadalmi és politikai befolyása – magyarázza az összefüggést T. Szabó Csaba.

Politikai befolyásuk azonban a jelek szerint kiváló. A sajátos romániai viszonyokat jól jelzi, hogy egykori szerzetesként a pátriárkával személyes barátságot ápoló Ion Marcel Vela belügyminiszter közvetlen felettesét, Iohannis elnököt megkerülve engedélyezte az ortodox híveknek, a hogy a templomok előtt átvehessék a szentelt pászkát, a rendőröket pedig azzal bízta meg, hogy széthordják a híveknek a jeruzsálemi szentelt lángot. Nem csoda, hogy az államfő haragra gerjedt: „Ha templomba mentek, két hét múlva temetésre fogtok menni” – reagált epés válaszában Iohannis elnök. Végül aztán kompromisszumos megoldás született, amelynek eredményeként húsvétkor önkéntesek vitték ki az áldást és a szent lángot a híveknek.

Ahogy azonban a húsvét véget ért, bombaként robbant a hír: Szucsáva megye 90 éves metropolitája is elkapta a koronavírus. Az idős vezetőt – megfelelő utak hiányában – helikopterrel szállították Bukarestbe. A román sajtó felvilágosultabb fele persze nem volt rest és azonnal rámutatott az eset körüli vizsaszáságokra. A repedések tehát már látványosak. A repedések tehát már látványosak. A román középkor vége azonban még messze van. ■